

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ
ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ
ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ ΚΑΙ ΕΠΕΝΔΥΣΕΩΝ

Αθήνα, 04-04-2023

Γενική Γραμματεία Δημοσίων Επενδύσεων & ΕΣΠΑ
Μονάδα Προγραμματισμού, Συντονισμού και
Παρακολούθησης της Εθνικής Στρατηγικής Έξυπνης
Εξειδίκευσης (ΜΟΝ ΕΣΕΕ)

Αριθ. Πρωτ. : 31509 - 04-04-2023

Ταχ. Δ/ση: Λέκκα 23-25, 5^{ος} όροφος,
105 62, Αθήνα
Πληροφορίες: Μιχάλης Γκούμας
Τηλέφωνο: 210 3258825
Email: mgoumas@mnec.gr

Προς: Πίνακα αποδεκτών (ηλεκτρονικά)

Θέμα: «Γενικές Κατευθύνσεις για την υλοποίηση της Διαδικασίας Επιχειρηματικής Ανακάλυψης»

Σχετικά έγγραφα:

1. Ν. 4314/2014, άρθρο 53B «Σύσταση Μονάδας Προγραμματισμού, Συντονισμού και Παρακολούθησης της Εθνικής Στρατηγικής Έξυπνης Εξειδίκευσης», όπως προστέθηκε με βάση το άρθρο 79 του ν. 4849/2021 (Α'207).
2. Ν. 4712/2020 (Α'146) με θέμα «Διυπηρεσιακή Μονάδα Ελέγχου Αγοράς, ρύθμιση της οικονομικής δραστηριότητας, αντιμετώπιση του παράνομου εμπορίου, πρόστιμα για τη διακίνηση και εμπορία απομιμητικών/ παραποιημένων προϊόντων, ρύθμιση θεμάτων για τη βιομηχανία, τις ιδιωτικές επενδύσεις, τις συμπράξεις δημοσίου και ιδιωτικού τομέα, την έρευνα, την καινοτομία και το Οικονομικό Επιμελητήριο Ελλάδος και λοιπές διατάξεις», άρθρο 36 «Στρατηγική Έξυπνης Εξειδίκευσης για τη Βιομηχανία», σύμφωνα με το οποίο η Στρατηγική Έξυπνης Εξειδίκευσης, που αφορά στον παραγωγικό μετασχηματισμό της οικονομίας, συντονίζεται από τη Γενική Γραμματεία Δημοσίων Επενδύσεων και ΕΣΠΑ σε συνεργασία με τα συναρμόδια Υπουργεία και τις Περιφέρειες.
3. Εγκριμένη Εθνική Στρατηγική Έξυπνης Εξειδίκευσης, Απόφαση του Υπουργού Ανάπτυξης και Επενδύσεων αρ. 66021/29-06-2022 (Β'3359).

1. ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Η παρούσα εγκύκλιος αποσκοπεί στην παροχή κατευθύνσεων και οδηγιών για τη διενέργεια της Διαδικασίας Επιχειρηματικής Ανακάλυψης (ΔΕΑ). Απευθύνεται στις αρμόδιες αρχές και όργανα που έχουν την ευθύνη για τον σχεδιασμό και τη διαχείριση δράσεων της Στρατηγικής Έξυπνης Εξειδίκευσης 2021-2027 καθώς και σε όλους όσοι συμμετέχουν στις εν λόγω δραστηριότητες.

Με τη συγχρηματοδότηση
της Ευρωπαϊκής Ένωσης

Η Στρατηγική Έξυπνης Εξειδίκευσης χαρακτηρίζεται από τον προσδιορισμό στρατηγικών περιοχών παρέμβασης (προτεραιότητες), ο οποίος βασίζεται στην ανάλυση των ισχυρών σημείων και των δυνατοτήτων της εθνικής και τοπικής οικονομίας και στη Διαδικασία Επιχειρηματικής Ανακάλυψης στην οποία συμμετέχουν τα ενδιαφερόμενα μέρη. Είναι εξωστρεφής προσέγγιση, υιοθετεί μια ευρεία άποψη για την καινοτομία και υποστηρίζεται από αποτελεσματικούς μηχανισμούς παρακολούθησης¹.

Για την Περίοδο 2021-2027, η Στρατηγική Έξυπνης Εξειδίκευσης στην Ελλάδα είναι εθνική με περιφερειακές εξειδικεύσεις. Οι οκτώ τομείς προτεραιότητας της Εθνικής Στρατηγικής Έξυπνης Εξειδίκευσης (ΕΣΕΕ) είναι οι εξής:

- Υλικά - Κατασκευές και Βιομηχανία
- Τουρισμός - Πολιτισμός - Δημιουργικές Βιομηχανίες
- Αγροδιατροφική Αλυσίδα
- Περιβάλλον - Κυκλική Οικονομία
- Βιοεπιστήμες - Υγεία και Φάρμακα
- Μεταφορές - Εφοδιαστική Αλυσίδα
- Αειφόρος Ενέργεια
- Ψηφιακές Τεχνολογίες

Η περαιτέρω εξειδίκευση των τομέων προτεραιότητας αποτελεί αντικείμενο της ΔΕΑ στην οποία συμμετέχουν οι φορείς της τετραπλής έλικας.

2. ΚΑΝΟΝΙΣΤΙΚΟ ΚΑΙ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ

Στο προοίμιο (14) του Κανονισμού 1058/21 για το ΕΤΠΑ και το Ταμείο Συνοχής αναφέρεται ότι **«η στήριξη από το ΕΤΠΑ στο πλαίσιο του στόχου πολιτικής 1 (ΣΠ 1) θα πρέπει να βασίζεται στη δημιουργία ικανοτήτων για στρατηγικές έξυπνης εξειδίκευσης, οι οποίες θέτουν προτεραιότητες σε εθνικό ή περιφερειακό επίπεδο, ή και στα δύο, για την αύξηση του ανταγωνιστικού πλεονεκτήματός τους αναπτύσσοντας και αντιστοιχίζοντας τα πλεονεκτήματα της έρευνας και της καινοτομίας με τις ανάγκες των επιχειρήσεων και τις αναγκαίες δεξιότητες μέσω μίας διαδικασίας επιχειρηματικής ανακάλυψης...»**.

Σημειώνεται ότι η εκπλήρωση του **Αναγκαίου Πρόσφορου Όρου 1.1** «Ορθή διακυβέρνηση της εθνικής ή περιφερειακής στρατηγικής έξυπνης εξειδίκευσης» βασίζεται στην εκπλήρωση των κάτωθι 7 κριτηρίων:

Η Στρατηγική ή οι Στρατηγικές Έξυπνης Εξειδίκευσης υποστηρίζονται από:

1. Επικαιροποιημένη ανάλυση των προκλήσεων που υφίστανται για τη διάχυση της καινοτομίας και την ψηφιοποίηση
2. Υπαρξη αρμόδιου περιφερειακού ή εθνικού οργανισμού ή φορέα που είναι υπεύθυνος για τη διαχείριση της Στρατηγικής Έξυπνης Εξειδίκευσης
3. Εργαλεία παρακολούθησης και αξιολόγησης για τη μέτρηση των επιδόσεων ως προς την επίτευξη των στόχων της στρατηγικής
4. Λειτουργία της συνεργασίας των ενδιαφερομένων μερών («Διαδικασία Επιχειρηματικής Ανακάλυψης»)

¹ <https://s3platform.jrc.ec.europa.eu/what-we-do>

5. Αναγκαίες δράσεις για τη βελτίωση των εθνικών ή περιφερειακών συστημάτων έρευνας και καινοτομίας, εφόσον απαιτούνται
6. Κατά περίπτωση, δράσεις για τη στήριξη της βιομηχανικής μετάβασης
7. Μέτρα για την ενίσχυση της συνεργασίας με εταίρους εκτός συγκεκριμένου κράτους μέλους σε τομείς προτεραιότητας που υποστηρίζει η στρατηγική έξυπνης εξειδίκευσης.

Σύμφωνα δε με το άρθρο 15/ παρ.6. του Κανονισμού Κοινών Διατάξεων 1060/22, το κράτος μέλος οφείλει να **«εξασφαλίζει ότι οι αναγκαίοι πρόσφοροι όροι εξακολουθούν να πληρούνται και να τηρούνται καθ' όλη τη διάρκεια της περιόδου προγραμματισμού...»**.

Επίσης, βάσει του άρθρου 73 του Κανονισμού Κοινών Διατάξεων 1060/22, η Διαχειριστική Αρχή διασφαλίζει ότι όσον αφορά τον αναγκαίο πρόσφορο όρο 1.1 μόνο οι **πράξεις που αντιστοιχούν στους ειδικούς στόχους 1.i και 1.iv πρέπει να συνάδουν με τη στρατηγική έξυπνης εξειδίκευσης²**.

Ειδικά για τις ερευνητικές υποδομές, στο Εταιρικό Σύμφωνο Περιφερειακής Ανάπτυξης (ΕΣΠΑ) 2021-2027 αναφέρεται ότι **«Αν κριθεί σκόπιμο από τα Περιφερειακά Προγράμματα θα χρηματοδοτηθούν και τοπικού χαρακτήρα ερευνητικές υποδομές που δεν συμπεριλαμβάνονται στο σχετικό Πολυετές Σχέδιο και των οποίων η ανάγκη ενίσχυσης προκύπτει από την εφαρμογή της διαδικασίας επιχειρηματικής ανακάλυψης σε περιφερειακό επίπεδο, δράσεις ΤΠΕ τοπικής εμβέλειας και σημασίας, ενισχύσεις ΜΜΕ, που θα εξυπηρετούν την περιφερειακή διάσταση της Εθνικής Στρατηγικής για την Έξυπνη Εξειδίκευση, (συμπεριλαμβανομένων δράσεων για τη Βιώσιμη Γαλάζια Οικονομία) και ολοκληρωμένες χωρικές επενδύσεις»**.

Όσον αφορά τον ειδικό στόχο 1iii και την ευθυγράμμισή του με τη Στρατηγική Έξυπνης Εξειδίκευσης ισχύουν τα αναφερόμενα στα κείμενα των σχετικών Προγραμμάτων του ΕΣΠΑ 2021-2027.

3. ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΑ ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΙΚΗΣ ΑΝΑΚΑΛΥΨΗΣ

Η Διαδικασία Επιχειρηματικής Ανακάλυψης είναι «εκ των κάτω» διαδικασία εντοπισμού και εξειδίκευσης των στρατηγικών περιοχών στις οποίες επικεντρώνονται οι επενδύσεις στην καινοτομία. Είναι μια συνεχής διαδικασία, ενεργή σε όλα τα στάδια της Στρατηγικής Έξυπνης Εξειδίκευσης: τη διαμορφώνει, την ανατροφοδοτεί, την τροποποιεί, την εμπλουτίζει.

3.α. Αρμόδια όργανα για τη διενέργεια της ΔΕΑ

Η Στρατηγική Έξυπνης Εξειδίκευσης την περίοδο 2021-2027 είναι εθνική με περιφερειακές εξειδικεύσεις. Για τον λόγο αυτό η ΔΕΑ διενεργείται σε εθνικό και περιφερειακό επίπεδο.

Σε εθνικό επίπεδο η ΔΕΑ διενεργείται στο πλαίσιο των Πλατφορμών Καινοτομίας που λειτουργούν υπό την ευθύνη της Γενικής Γραμματείας Έρευνας και Καινοτομίας με τη συμμετοχή της Γενικής Γραμματείας Βιομηχανίας και του Innovation Agency.

² Το ΕΤΠΑ στο πλαίσιο του Στόχου Πολιτικής 1 στηρίζει τους ακόλουθους Ειδικούς Στόχους (ΕΣ):

- ΕΣ 1i: Ανάπτυξη και ενίσχυση των δυνατοτήτων της έρευνας και της καινοτομίας και αξιοποίηση των προηγμένων τεχνολογιών
- ΕΣ 1ii: Εκμετάλλευση των οφελών της ψηφιοποίησης για τους πολίτες, τις επιχειρήσεις, τους ερευνητικούς οργανισμούς και τις δημόσιες αρχές
- ΕΣ 1iii: Ενίσχυση της βιώσιμης ανάπτυξης και της ανταγωνιστικότητας των ΜΜΕ και δημιουργία θέσεων εργασίας στις ΜΜΕ, συμπεριλαμβανομένων των παραγωγικών επενδύσεων
- ΕΣ 1iv: Ανάπτυξη δεξιοτήτων για την έξυπνη εξειδίκευση, τη βιομηχανική μετάβαση και την επιχειρηματικότητα
- ΕΣ 1v: Ενίσχυση της ψηφιακής συνδεσιμότητας.

Σε περιφερειακό επίπεδο η ΔΕΑ πραγματοποιείται με ευθύνη των αρμοδίων για τη Στρατηγική Έξυπνης Εξειδίκευσης οργάνων, τα οποία κάθε Περιφέρεια έχει ορίσει σε συνέχεια της υπ' αρ. πρωτ. 108071/05-10-2021 επιστολής του Γενικού Γραμματέα Δημοσίων Επενδύσεων και ΕΣΠΑ.

Η (αμφίδρομη) επικοινωνία των αποτελεσμάτων της ΔΕΑ, που διενεργείται τόσο σε εθνικό όσο και σε περιφερειακό επίπεδο, πραγματοποιείται με ευθύνη της Μονάδας Προγραμματισμού, Συντονισμού και Παρακολούθησης της Εθνικής Στρατηγικής Έξυπνης Εξειδίκευσης (ΜΟΝ-ΕΣΕΕ) του Υπουργείου Ανάπτυξης και Επενδύσεων, η οποία είναι αρμόδια για την εποπτεία της ΔΕΑ (άρθρο 79 του ν. 4849/2021 (Α' 207)).

3.β. Χαρακτηριστικά της Διαδικασίας Επιχειρηματικής Ανακάλυψης

Η Διαδικασία Επιχειρηματικής Ανακάλυψης είναι:

- Δυναμική και συνεχής, μέρος του κύκλου σχεδιασμού, υλοποίησης και αξιολόγησης της ΕΣΕΕ,
- Συστηματοποιημένη και τεκμηριωμένη, με δομή, ρόλους και διαδικασίες,
- Συμμετοχική «από τα κάτω προς τα πάνω» διαδικασία, με επαρκή και ισότιμη εκπροσώπηση των φορέων της «τετραπλής έλικας»,
- Με την **απαιτούμενη ανάλυση των τομέων προτεραιότητας** (δηλαδή επαρκή βαθμό λεπτομέρειας – granularity),
- Εστιασμένη (και) στην **ανάδειξη νέων/ αναδυόμενων δραστηριοτήτων**,
- Ολοκληρωμένη, αναδεικνύοντας και τις **προτεραιότητες στο πεδίο των δεξιοτήτων του ανθρώπινου δυναμικού**, καθώς και την **προοπτική διαπεριφερειακών και διεθνών συνεργασιών**.

Η ΔΕΑ και ο μηχανισμός εφαρμογής της θα πρέπει να διασφαλίζουν την ισότιμη και επαρκή εκπροσώπηση όλων των παραγόντων (φορείς της «τετραπλής έλικας»), οι οποίοι εμπλέκονται στην επικαιροποίηση και την περαιτέρω εξειδίκευση των τομέων προτεραιότητας της ΕΣΕΕ και τον εντοπισμό των εστιών ανταγωνιστικού πλεονεκτήματος. Οι φορείς της τετραπλής έλικας είναι οι εξής:

- Επιχειρήσεις,
- Φορείς παροχής γνώσης (πανεπιστήμια και ερευνητικά κέντρα),
- Αρμόδιοι φορείς του ευρύτερου δημόσιου τομέα,
- Φορείς της κοινωνίας των πολιτών.

Επιθυμητή, στο μέτρο του δυνατού, είναι η συμμετοχή στη ΔΕΑ και των φορέων χρηματοδότησης (π.χ. των φορέων επιχειρηματικών κεφαλαίων - venture capitalists).

Η ΔΕΑ σε εθνικό επίπεδο έχει εξειδικεύσει τους οκτώ τομείς προτεραιότητας σε 2^ο και 3^ο επίπεδο (περιοχές παρέμβασης και προτεραιότητες αντίστοιχα).

Ενδεικτικά αναφέρεται ο τομέας προτεραιότητας «Αγροδιατροφική Αλυσίδα» ο οποίος, σύμφωνα με τα στοιχεία που παρατίθενται από τη Γενική Γραμματεία Έρευνας και Καινοτομίας (ΓΓΕΚ)³, έχει εξειδικευτεί σε 7 περιοχές παρέμβασης (2^ο επίπεδο εξειδίκευσης) και κάθε μία από αυτές τις περιοχές παρέμβασης εξειδικεύτηκε σε επιμέρους προτεραιότητες (3^ο επίπεδο εξειδίκευσης). Π.χ. η περιοχή παρέμβασης «Βελτίωση προϊόντων πρωτογενούς παραγωγής» αναλύθηκε περαιτέρω σε 5 προτεραιότητες (βλ. πίνακα που ακολουθεί).

³ <https://gsri.gov.gr/epicheirimatiki-anakalypsi-periodou-2021-2027/>.

https://gsri.gov.gr/wp-content/uploads/2023/01/Kodikopoiisi_3_Epipedon_Analysis_RIS_PP_2021_2027.xlsx

Τομέας	Περιοχή Παρέμβασης	Προτεραιότητες
03-ΑΓΡ: Αγροδιατροφική Αλυσίδα	01 Βελτίωση προϊόντων πρωτογενούς παραγωγής	03.01.01 Ανάδειξη και βελτίωση των χαρακτηριστικών των ελληνικών προϊόντων πρωτογενούς παραγωγής για την ενίσχυση της ανταγωνιστικότητάς τους
		03.01.02 Αξιολόγηση, ανάδειξη και βελτίωση γενετικού υλικού (φυτικής και ζωικής προέλευσης με έμφαση στην αξιοποίηση του γηγενούς υλικού)
		03.01.03 Καινοτόμες και αναδυόμενες καλλιέργειες για την παραγωγή προϊόντων προστιθέμενης και μη αξίας (κτηνοτροφικές, βιομηχανικές, φαρμακευτικά, αρωματικά φυτά, φυτά πλούσια σε διατροφική αξία)
		03.01.04 Καινοτόμες τεχνολογίες (διασφάλιση υγιεινής/ποιότητας, βελτίωση των κατεργασιών και επεξεργασιών, συστήματα ακριβείας, τεχνολογίες τηλεπισκόπησης, τεχνολογίες προηγμένων υλικών, συστήματα ήπιας διαχείρισης φυτικών προϊόντων, διάγνωση και καταπολέμηση εχθρών και ασθενειών, συστήματα ολοκληρωμένης διαχείρισης παραγωγής και εκτροφής, συστήματα υποστήριξης λήψης απόφασης)
		03.01.05 Ολιστική διαχείριση (αντιμετώπιση των προκλήσεων της κλιματικής αλλαγής, βιολογική παραγωγή, βιο-δυναμικά και βιο-κυκλικά συστήματα, αξιοποίηση υπο-χρησιμοποιούμενων και παραπροϊόντων ελληνικών πρώτων υλών, πιστοποιούμενα συστήματα παραγωγής)
	03.02 Ορθολογική διαχείριση φυσικών πόρων	
	03.03 Διατροφή, Υγεία, Καταναλωτές	
	03.04 Ασφάλεια τροφίμων	
	03.05 Βιομηχανία Τροφίμων 4.0 - Τεχνολογίες Μεταποίησης	
	03.06 Βιώσιμη Παραγωγή Προϊόντων	
	03.07 Αλιεία Υδατοκαλλιέργειες	

Ανάλογη είναι η ανάλυση/εξειδίκευση που έχει πραγματοποιηθεί σε εθνικό επίπεδο για όλες τις περιοχές παρέμβασης όλων των τομέων προτεραιότητας.

Οι Περιφέρειες έχουν ήδη προχωρήσει σε μία αρχική εξειδίκευση των προτεραιοτήτων τους στο πλαίσιο των 8 τομέων προτεραιότητας της Εθνικής Στρατηγικής Έξυπνης Εξειδίκευσης, σε συνέχεια της υπ' αρ. πρωτ.84874-27-07-2021 επιστολής του Γενικού Γραμματέα Δημοσίων Επενδύσεων και ΕΣΠΑ.

Στην παρούσα φάση –και πάντα στο πλαίσιο των 8 τομέων– οι Περιφέρειες θα πρέπει να προχωρήσουν στον προσδιορισμό, μέσω της ΔΕΑ, των δικών τους περιοχών παρέμβασης και προτεραιοτήτων (2^ο και 3^ο επίπεδο εξειδίκευσης αντίστοιχα).

Τα αποτελέσματα που θα προκύψουν από τη διενέργεια της ΔΕΑ σε περιφερειακό επίπεδο μπορεί να εμπίπτουν στις περιοχές παρέμβασης και τις προτεραιότητες που έχουν ήδη αναδειχθεί σε εθνικό επίπεδο (βλ. πίνακας ΓΓΕΚ) ή να καταλήγουν σε νέες περιοχές παρέμβασης ή/και προτεραιότητες.

Στην πρώτη περίπτωση συνιστάται να ακολουθείται η κωδικοποίηση του 2^{ου} και 3^{ου} επιπέδου εξειδίκευσης της εθνικής ΔΕΑ. Στη δεύτερη περίπτωση, όταν οι περιφερειακές ΔΕΑ αναδείξουν νέες/διαφορετικές περιοχές παρέμβασης ή/και προτεραιότητες, αυτές θα καταγράφονται με τρόπο αντίστοιχο με αυτόν της ΔΕΑ του εθνικού επιπέδου (χρήση διψήφιων και τριψήφιων κωδικών).

3.γ. Μεθοδολογία διενέργειας της ΔΕΑ

Σε εθνικό επίπεδο, η μεθοδολογία της επιχειρηματικής ανακάλυψης, μέσω των Πλατφορμών Καινοτομίας και των αντίστοιχων Συμβουλευτικών Ομάδων, διασφαλίζει ότι υπάρχει μια συνεχής συμμετοχή των ενδιαφερόμενων στην αποτίμηση των προτεραιοτήτων και στον εντοπισμό νέων. Η μεθοδολογία αυτή εφαρμόστηκε και κατά την περίοδο 2014-2020 και είχε ως αποτέλεσμα την επικαιροποίηση των προτεραιοτήτων της RIS3 2014-2020, οι οποίες ενσωματώθηκαν στις πιο πρόσφατες δράσεις της περιόδου, όπως ο Β' κύκλος της Ενιαίας Δράσης Κρατικών Ενισχύσεων «Ερευνώ-Δημιουργώ-Καινοτομώ».

Σε περιφερειακό επίπεδο, η μέθοδος της ΔΕΑ διαμορφώνεται από το αρμόδιο περιφερειακό όργανο και δεν είναι κατ'ανάγκη ενιαία στο σύνολο των Περιφερειών. Υπάρχουν μικρότερες ή μεγαλύτερες διαφοροποιήσεις που αντανakλούν τις ιδιαιτερότητες της κάθε Περιφέρειας και του αντίστοιχου Περιφερειακού Οργάνου. **Τα βασικά χαρακτηριστικά όμως της ΔΕΑ οφείλουν να υπάρχουν σε όποια μέθοδο επιλέξει η κάθε Περιφέρεια να ακολουθήσει.**

Ο μηχανισμός και η μέθοδος που χρησιμοποιείται για την εφαρμογή της ΔΕΑ διαμορφώνεται σύμφωνα με τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά της κάθε Περιφέρειας, όπως η γεωγραφία, η πυκνότητα πληθυσμού, η έκταση, ο αριθμός εκπροσώπων του επιχειρηματικού, ερευνητικού, κ.α. τομέων. Αναπτύσσεται δυναμικά και παίρνει τη μορφή που υπηρετεί το στόχο του έξυπνου οικονομικού μετασχηματισμού της χώρας και των Περιφερειών της.

Στο πλαίσιο αυτό παρουσιάζεται ενδεικτικά στα Παραρτήματα Ι και ΙΙ η Διαδικασία Επιχειρηματικής Ανακάλυψης όπως εφαρμόστηκε/ εφαρμόζεται στις Περιφέρειες της Αττικής και Ανατολικής Μακεδονίας Θράκης.

3.δ. Παρακολούθηση της ΔΕΑ

Η παρακολούθηση και αξιολόγηση της ΔΕΑ συμβάλει:

- στη διαρκή μετεξέλιξή της σε δυναμικό διάυλο συνεργασίας των φορέων της τετραπλής έλικας,
- στη δημιουργία «δεξαμενής» ιδεών και επενδυτικών προτάσεων που συνεισφέρουν στον εντοπισμό εστιών ανταγωνιστικού πλεονεκτήματος,
- στη σύνδεση των υλοποιηθεισών παρεμβάσεων με αυτές που προσδιορίστηκαν κατά τη διαδικασία της επιχειρηματικής ανακάλυψης και στη διερεύνηση των παραγόντων τυχόν αποκλίσεων,
- στη διάγνωση ελλείψεων/ προβλημάτων για τη βελτίωση της ίδιας της διαδικασίας επιχειρηματικής ανακάλυψης,
- στην εστίαση της ΔΕΑ στην ανάδειξη νέων και αναδυόμενων προτεραιοτήτων οι οποίες θα οδηγήσουν στον μετασχηματισμό της εθνικής και περιφερειακής οικονομίας.

Στην ολοκλήρωση ενός κύκλου ΔΕΑ, οι αρμόδιοι φορείς -Αρμόδια Περιφερειακά Όργανα σε περιφερειακό επίπεδο/ ΓΓΕΚ και Innovation Agency σε εθνικό επίπεδο- θα καταγράφουν τα αποτελέσματα αυτού με τυποποιημένο τρόπο. Πιο συγκεκριμένα, θα συλλέγονται στοιχεία για:

- το πλήθος των κύκλων διαβούλευσης που πραγματοποιήθηκαν,
- τους φορείς ανά κατηγορία φορέων 4πλης έλικας οι οποίοι συμμετείχαν σε κάθε κύκλο διαβούλευσης,
- τις καινοτόμες ιδέες που αναπτύχθηκαν στη διάρκεια των κύκλων διαβούλευσης,
- τις περιοχές παρέμβασης (2^ο επίπεδο εξειδίκευσης) και τις προτεραιότητες (3^ο επίπεδο εξειδίκευσης) οι οποίες αναδείχθηκαν από τη ΔΕΑ,
- τις ανάγκες σε δεξιότητες ανθρώπινου δυναμικού οι οποίες προσδιορίστηκαν,
- τις δυνατότητες για διαπεριφερειακές/ διακρατικές συνεργασίες και εξωστρέφεια.

Οι αρμόδιοι φορείς για τη ΔΕΑ συμπληρώνουν τα αποτελέσματα κάθε κύκλου ΔΕΑ σε εφαρμογή που αναπτύσσεται από τη ΜΟΔ στην πλατφόρμα ΔΙΑΥΛΟΣ.

Επισημαίνεται ότι τα στοιχεία παρακολούθησης της ΔΕΑ αποτελούν κεφάλαιο της ετήσιας έκθεσης παρακολούθησης της ΕΣΕΕ, η οποία εκπονείται από τη ΜΟΝ-ΕΣΕΕ και περιλαμβάνει τόσο τα στοιχεία των ετήσιων εκθέσεων Περιφερειακής Εξειδίκευσης της ΕΣΕΕ, οι οποίες εκπονούνται από τα Αρμόδια Περιφερειακά Όργανα, όσο και τα στοιχεία για το σύνολο της ΕΣΕΕ.

3.ε. Προγραμματισμός Διενέργειας ΔΕΑ

Στόχος της ΔΕΑ είναι να εντοπίσει και να αναδείξει τις προτεραιότητες μεταξύ κρίσιμων δραστηριοτήτων που συνδέουν την έρευνα και την καινοτομία με την οικονομική ανάπτυξη και την κοινωνική ευημερία, αξιοποιώντας τις ιδιαιτερότητες και δυνατότητες της χώρας αλλά και της κάθε Περιφέρειας. **Τα δε αποτελέσματά της αποτελούν άμεση εισροή για την εξειδίκευση των δράσεων στο πλαίσιο των ειδικών στόχων 1i, 1iii (των σχετικών με την έξυπνη εξειδίκευση) και 1iv.**

Στην παρούσα φάση **απαιτείται επομένως η άμεση διενέργεια/ ολοκλήρωση της Διαδικασίας Επιχειρηματικής Ανακάλυψης** από τις Περιφέρειες προκειμένου να προχωρήσει η εξειδίκευση των δράσεων 1i και 1iii (των σχετικών με την έξυπνη εξειδίκευση) και να ακολουθήσουν η εξειδίκευση και η δημοσίευση των σχετικών προσκλήσεων.

Σε εθνικό επίπεδο η διαδικασία -αποτύπωση των προτεραιοτήτων- έχει πραγματοποιηθεί και αναμένεται η έκδοση της πρόσκλησης για τη δράση «ΕΡΕΥΝΩ - ΚΑΙΝΟΤΟΜΩ 2021-2027».

Καθώς η ΔΕΑ είναι μία δυναμική και συνεχής διαδικασία, εντός της προγραμματικής περιόδου 2021-2027, οι κύκλοι επιχειρηματικής ανακάλυψης θα πρέπει να επαναλαμβάνονται λαμβάνοντας υπόψη τα αποτελέσματα της παρακολούθησης καθώς και της ενδιάμεσης αξιολόγησης της ΕΣΕΕ (όταν αυτή πραγματοποιηθεί) ή άλλων τυχόν αξιολογήσεων που θα διενεργηθούν σε εθνικό ή περιφερειακό επίπεδο.

ΑΚΡΙΒΕΣ ΑΝΤΙΓΡΑΦΟ
Ο προϊστάμενος του Τμήματος Εξυπηρέτησης
Κοινού και Πρωτοκόλλου

κ.α.α.
ΓΕΝΝΑΙΟΥ ΕΥΣΤΑΘΙΑ

Ο Γενικός Γραμματέας
Δημοσίων Επενδύσεων και ΕΣΠΑ

Δημήτριος Σκάλκος

Με τη συγχρηματοδότηση
της Ευρωπαϊκής Ένωσης

Παραρτήματα:

1. Παράρτημα Ι: Εφαρμογή της ΔΕΑ στην Περιφέρεια Αττικής
2. Παράρτημα ΙΙ: Εφαρμογή της ΔΕΑ στην Περιφέρεια Ανατολικής Μακεδονίας Θράκης

Εσωτερική Διανομή:

3. Γραφείο Υπουργού Ανάπτυξης & Επενδύσεων, email: minister.sec@m nec.gr
4. Γραφείο Υφυπουργού Ανάπτυξης & Επενδύσεων, Δημοσίων Επενδύσεων και ΕΣΠΑ, email: deputy.minister@m nec.gr
5. Γραφείο Γενικού Γραμματέα Δημοσίων Επενδύσεων και ΕΣΠΑ, email: hellaskps@m nec.gr
6. Γραφείο Ειδικού Γραμματέα Διαχείρισης Προγραμμάτων Ευρωπαϊκού Ταμείου Περιφερειακής Ανάπτυξης και Ταμείου Συνοχής, email: sec.erdf_cf@m nec.gr
7. Γραφείο Ειδικής Γραμματέως Διαχείρισης Προγραμμάτων Ευρωπαϊκού Κοινωνικού Ταμείου, email: sec.esf@m nec.gr
8. Γραφείο Γενικού Διευθυντή Στρατηγικής Σχεδιασμού και Εφαρμογής ΕΣΠΑ, email: firbas@m nec.gr
9. Γραφείο Γενικής Διευθύντριας Θεσμικής και Επιχειρησιακής Υποστήριξης ΕΣΠΑ, email: gdios@m nec.gr, zgeorgopoulou@m nec.gr
10. Ειδική Υπηρεσία Συντονισμού του Σχεδιασμού, της Αξιολόγησης και της Εφαρμογής (ΕΥΣΣΑΕ), email: eyssae@m nec.gr
11. Ειδική Υπηρεσία Συντονισμού των Περιφερειακών Προγραμμάτων (ΕΥΣΠΕΠ), email: eyspep@m nec.gr
12. Ειδική Υπηρεσία Συντονισμού Δράσεων Ευρωπαϊκού Κοινωνικού Ταμείου (ΕΥΣΕΚΤ), email: roikonomou@mou.gr
13. Ειδική Υπηρεσία Θεσμικής Υποστήριξης και Πληροφοριακών Συστημάτων (ΕΥΘΥΠΣ), email: azisimou@m nec.gr
14. Ειδική Υπηρεσία Κρατικών Ενισχύσεων και Χρηματοδοτικών Εργαλείων (ΕΥΚΕ-ΧΕ), email: vstouraitis@m nec.gr
15. Ειδική Υπηρεσία Διαχείρισης Προγράμματος «Τεχνική Βοήθεια» και Υποστήριξης Δικαιούχων (ΕΥΔ ΤεΒο), email: itsopanis@m nec.gr

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Ι

Με τη συγχρηματοδότηση
της Ευρωπαϊκής Ένωσης

Σελίδα 9 από 16

ΕΦΑΡΜΟΓΗ ΤΗΣ ΔΕΑ ΣΤΗΝ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ ΑΤΤΙΚΗΣ

Η **Περιφέρεια Αττικής** όρισε τον Οκτώβριο του 2021 το Κέντρο Καινοτομίας Περιφέρειας Αττικής (ΚΕΚΠΑ) ως Αρμόδιο Περιφερειακό Όργανο για τη Στρατηγική Έξυπνης Εξειδίκευσης και τη διενέργεια της ΔΕΑ. Την ίδια περίοδο -Οκτώβριος 2021- υποβλήθηκε η 1^η έκδοση της επικαιροποιημένης Στρατηγικής Έξυπνης Εξειδίκευσης της Περιφέρειας.

Η επικαιροποιημένη Στρατηγική επιβεβαίωσε τους 3 βασικούς τομείς προτεραιότητας –Creative Economy, Blue Economy, Sustainable Economy– και διαμόρφωσε ένα σχέδιο εστίασης για τον νέο κύκλο ΔΕΑ. Υπάρχουν 12 πιθανά πεδία εστίασης που αναμένεται να εξεταστούν στο πλαίσιο της ΔΕΑ ώστε να γίνει η εξειδίκευση των πεδίων εστίασης της Στρατηγικής και η τελική αναθεώρησή της.

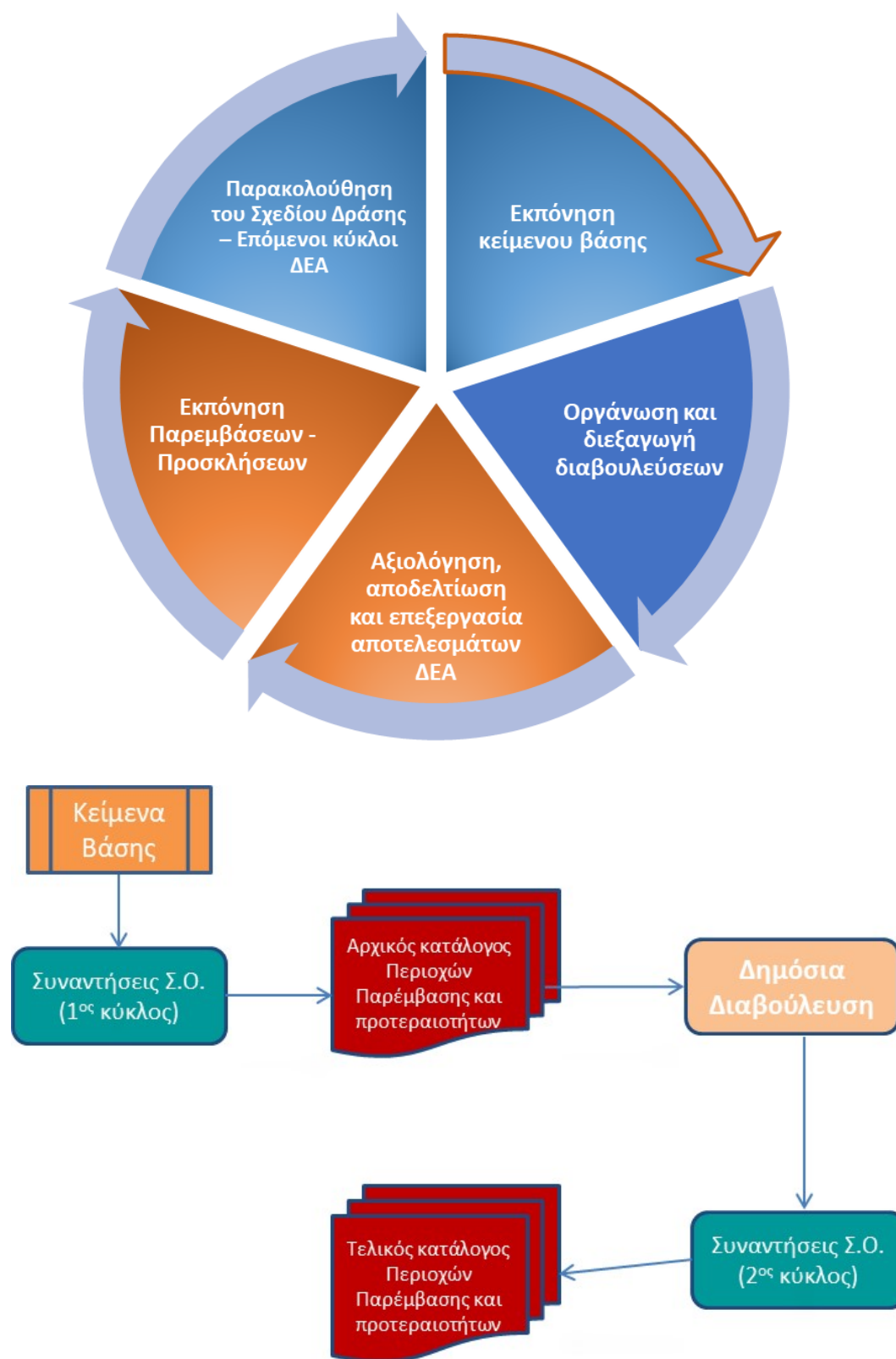
Σύμφωνα με το σύστημα διακυβέρνησης της Περιφέρειας –το οποίο λαμβάνει υπόψη το αντίστοιχο εθνικό μοντέλο– η Διαδικασία Επιχειρηματικής Ανακάλυψης έχει τα εξής βήματα:

- Ενεργοποίηση των **Πλατφορμών Καινοτομίας** για τους 3 τομείς προτεραιότητας της ΠΕ-ΕΣΕΕ Αττικής
- Συγκρότηση ολιγομελούς **Συμβουλευτικής Ομάδας ανά πλατφόρμα**, η οποία αποτελείται από εκπροσώπους της 4πλης έλικας και υπεύθυνο συντονιστή που ορίζεται με απόφαση του Περιφερειάρχη. Αποτελείται από 12-15 μέλη: υπεύθυνο συντονισμού, μέλος/η ΠΣΕΚ, στέλεχος ΚΕΚΠΑ, στέλεχος ΕΥΔ Προγράμματος Αττικής, εκπρόσωποι ακαδημαϊκού και ερευνητικού χώρου, εκπρόσωποι παραγωγικών τομέων (π.χ. ΣΕΒ, ΕΒΕΑ, ΕΒΕΠ κ.λπ.) και κλαδικών περιφερειακών συνδέσμων ανά τομέα προτεραιότητας
- Διαμόρφωση **επιμέρους Ομάδων Εργασίας σε ειδικά αντικείμενα** του κάθε τομέα προτεραιότητας (όπου απαιτείται)
- Ενεργοποίηση **ηλεκτρονικής πλατφόρμας** συνεργασίας, ενημέρωσης, e-διαβούλευσης και παρουσίασης αποτελεσμάτων
- Εντοπισμός από το ΚΕΚΠΑ **δυναμικών πεδίων προτεραιότητας** παραγωγής καινοτομίας και εξειδίκευση από τις Πλατφόρμες Καινοτομίας με αποτύπωση σε κείμενο βάσης (ένα ανά πλατφόρμα καινοτομίας)
- Χαρτογράφηση από το ΚΕΚΠΑ οικοσυστήματος καινοτομίας και επιχειρηματικότητας της Περιφέρειας
- Προετοιμασία **κειμένων πολιτικής** ανά τομέα προτεραιότητας από τη Συμβουλευτική Ομάδα όπου θα παρουσιάζονται προτεραιότητες/ στόχοι και θα διερευνάται η ανάγκη αναθεώρησης των πεδίων εξειδίκευσης
- Οργάνωση **ανοικτής διαβούλευσης** –μία ανά πλατφόρμα καινοτομίας– με εκπροσώπους από την 4πλη έλικα (εφαρμογή ολοκληρωμένης συμμετοχικής διαδικασίας διαβούλευσης)
- **Αποδελτίωση και επεξεργασία των αποτελεσμάτων διαβούλευσης** της Πλατφόρμας και εξαγωγή συμπερασμάτων από τις συζητήσεις και τα ερωτηματολόγια
- **Σχεδιασμός δράσεων και προετοιμασία προσκλήσεων**, θέτοντας τους κατάλληλους δείκτες και τα επιδιωκόμενα αποτελέσματα

Τα αναμενόμενα αποτελέσματα από τη διενέργεια της ΔΕΑ στην Περιφέρεια Αττικής είναι πολλαπλά. Πέραν της οριστικοποίησης των πεδίων εξειδίκευσης της Στρατηγικής και της τελικής επικαιροποίησής της αναμένεται να διαμορφωθεί ένας οδικός χάρτης (roadmap) προτεινόμενων και προτεραιοποιημένων δράσεων για χρηματοδότηση στους τομείς εξειδίκευσης, να γίνει μία δυναμική αποτύπωση του οικοσυστήματος καινοτομίας στην Περιφέρεια και να ενεργοποιηθούν οι συντελεστές της 4πλης έλικας και να δεσμευτούν για τη συμμετοχή τους σε όλες τις φάσεις υλοποίησης της Στρατηγικής Έξυπνης Εξειδίκευσης της Περιφέρειας.

Σχήμα 1: Διαγραμματική Παρουσίαση ΔΕΑ Αττικής

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ II

Με τη συγχρηματοδότηση
της Ευρωπαϊκής Ένωσης

Σελίδα 12 από 16

ΕΦΑΡΜΟΓΗ ΤΗΣ ΔΕΑ ΣΤΗΝ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ ΑΝΑΤΟΛΙΚΗΣ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ ΘΡΑΚΗΣ

Για την πραγματοποίηση της ΔΕΑ, την Προγραμματική Περίοδο 2014-2020, η Περιφέρεια Ανατολικής Μακεδονίας Θράκης (ΑΜΘ) χρησιμοποίησε μεθοδολογία που ανέπτυξε το Ινστιτούτο Μελλοντικών Τεχνολογικών Μελετών (Institute for Prospective Technological Studies – IPTS) του Κοινού Κέντρου Ερευνών (Joint Research Centre – JRC) στο πλαίσιο της «Προπαρασκευαστικής Δράσης Εξειδίκευσης της Εφαρμογής της Περιφερειακής Στρατηγικής Έξυπνης Εξειδίκευσης (RIS3) Ανατολικής Μακεδονίας – Θράκης», την οποία χρηματοδότησε το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο.

Η μέθοδος εφαρμόστηκε για τη διαμόρφωση καινοτόμων σχεδίων σε κλάδους προτεραιότητας της Περιφέρειας όπως η οινοποιία και τα κτηνοτροφικά προϊόντα (κρέας και γαλακτοκομικά). Στηρίχθηκε στη δημιουργία κατάλληλα οργανωμένων θεματικών εργαστηρίων, με κάθε εργαστήριο να περιλαμβάνει συνεδρίες της ολομέλειας και παράλληλες συνεδρίες.

Πιο συγκεκριμένα, κάθε θεματικό εργαστήριο περιλαμβάνει:

1. **Αρχική συνεδρίαση σε ολομέλεια** και παρουσιάσεις από εμπειρογνώμονες για την απόκτηση ενός κοινού γνωστικού υπόβαθρου από όλους τους συμμετέχοντες στα επιμέρους θέματα που θα απασχολήσουν τη συνάντηση.
2. **Παράλληλες συνεδριάσεις**, μία για κάθε ένα από τα επιμέρους θέματα που θα συζητηθούν. Κάθε μία παράλληλη συνεδρίαση περιλαμβάνει α) μία εισαγωγική παρουσίαση από εμπειρογνώμονα και β) αλληλεπιδραστική ομαδική εργασία πάνω σε καινοτόμες ιδέες. Η όλη διαδικασία συντονίζεται από έναν συντονιστή/ μεσολαβητή (moderator). Τα κύρια σημεία, τα αποτελέσματα και τα συμπεράσματα της συζήτησης καταγράφονται από έναν εισηγητή (rapporteur).
3. **Τελική συνεδρίαση σε ολομέλεια**, στην οποία παρουσιάζονται από τους εισηγητές τα αποτελέσματα και τα συμπεράσματα των παράλληλων συνεδριάσεων.

Συνοπτικά, τα βήματα που ακολουθούνται κατά την αλληλεπιδραστική ομαδική εργασία στις παράλληλες συνεδριάσεις είναι τα εξής:

Βήμα 1: Γέννηση των ιδεών

Μετά την εισαγωγική παρουσίαση από τον εμπειρογνώμονα, κάθε ένας συμμετέχων καταγράφει την ιδέα του σε ειδικό έντυπο. Στο έντυπο αυτό περιλαμβάνονται τα ακόλουθα πεδία:

- Προφίλ συμμετέχοντα.
- Περιγραφή της καινοτόμου ιδέας.
- Εξωτερική γνώση/ εμπειρογνωμοσύνη που απαιτείται.

Βήμα 2: Παρουσίαση των ιδεών

Στη συνέχεια κάθε μία ιδέα παρουσιάζεται σε όλη την ομάδα και ακολουθεί σύντομη συζήτηση. Κατά τη διάρκεια της παρουσίασης μιας καινοτόμου ιδέας, κάθε ένας από τους υπόλοιπους συμμετέχοντες καταγράφει την ιδέα αυτή σε ειδικό έντυπο στο οποίο σημειώνει αν η ιδέα είναι α) συμπληρωματική με τη δική του ιδέα, β) σχετική με τη δική του ιδέα, γ) σχετική με το σύνολο των δεξιοτήτων του.

Βήμα 3: Δημιουργία συνεργασιών (υποομάδων εργασίας) γύρω από κάθε μία ιδέα

- Κάθε ένας συμμετέχων προσδιορίζει και βαθμολογεί (από 1 έως 3) τις τρεις ιδέες που προτιμά περισσότερο με κριτήριο τη μελλοντική συμμετοχή του σε ένα σχήμα συνεργασίας για την

υλοποίηση της ιδέας. Ακολουθεί ο αποκλεισμός των ιδεών που δεν συγκέντρωσαν την προτίμηση 2 τουλάχιστον συμμετεχόντων και η ομαδοποίηση (συγχώνευση) συναφών ιδεών.

- Με βάση τα αποτελέσματα της ανωτέρω βαθμολόγησης (που εκφράζουν τις προτιμήσεις των συμμετεχόντων) διαμορφώνονται υποομάδες εργασίας (2-4 άτομα) γύρω από κάθε ιδέα.

Βήμα 4: Ανάπτυξη ιδεών

Οι υποομάδες εργασίας που διαμορφώθηκαν στο Βήμα 3 συζητούν πάνω στην αντίστοιχη ιδέα και συμπληρώνουν ειδικό έντυπο με τα παρακάτω πεδία:

- Σύντομη περιγραφή της ιδέας.
- Συμβολή των διαφόρων εταίρων.
- Αρχικές εκτιμήσεις σχετικές με το πλαίσιο εφαρμογής: νομικά θέματα, ανάγκες σε ανθρώπινο δυναμικό (π.χ. δεξιότητες, εκπαίδευση) κλπ.
- Αρχικές εκτιμήσεις οικονομικών στοιχείων.
- Προσδιορισμός των επόμενων βημάτων.

Η ΜΟΝ ΕΣΕΕ είναι στη διάθεση των Περιφερειών που επιθυμούν να εφαρμόσουν αυτήν τη μεθοδολογία, να τις υποστηρίξει και να μεταφέρει τη μέχρι τώρα εμπειρία.

ΠΙΝΑΚΑΣ ΑΠΟΔΕΚΤΩΝ (ηλεκτρονικά)

- Γραφείο Γενικού Γραμματέα Έρευνας & Καινοτομίας, κ. Α. Κυριαζής, email: secgenof@gsrt.gr
- Γραφείο Γενικής Γραμματέως Βιομηχανίας, κα Θ. Ευτυχίδου, email: ggb1@mindev.gov.gr

Αρμόδια Περιφερειακά Όργανα για τη Στρατηγική Έξυπνης Εξειδίκευσης

- Περιφερειακό Ταμείο Ανάπτυξης Ανατολικής Μακεδονίας - Θράκης, κ. Χρ. Πάρτσιας, email: partsias@pta.gov.gr; info@pta.gov.gr;
- Αυτοτελής Διεύθυνση Υποστήριξης Καινοτομίας και Επιχειρηματικότητας Κεντρικής Μακεδονίας, Προϊστάμενος κ. Κ. Μιχαηλίδης, email: k.michailidis@pkm.gov.gr;
- Διεύθυνση Αναπτυξιακού Προγραμματισμού Περιφέρειας Θεσσαλίας, κ. Γ. Καραγκούνης, email: g.karagkounis@thessaly.gov.gr;
- Φορέας Παρακολούθησης της Στρατηγικής Έξυπνης Εξειδίκευσης Περιφέρειας Ηπείρου, Προϊστάμενος Μονάδας Προγραμματισμού και Αξιολόγησης της ΕΥΔ ΕΠ Περιφέρειας Ηπείρου κ. Ν. Μπαλτογιάννης, email: nmpaltogiannis@mou.gr;
- Διεύθυνση Αναπτυξιακού Προγραμματισμού Περιφέρειας Δυτικής Ελλάδας, κα Σοφία Καρβέλη, email: s.karveli@pde.gov.gr;
- Περιφερειακό Ταμείο Ανάπτυξης Δυτικής Μακεδονίας - Δομή Στήριξης Στρατηγικής Έξυπνης Εξειδίκευσης Δυτικής Μακεδονίας, Διευθυντής κ. Δ. Μαυροματίδης, email: d.mavromatidis@pta.pdm.gr, Β. Μαχαιράς, email: v.machairas@pta.pdm.gr;
- Διεύθυνση Αναπτυξιακού Προγραμματισμού Περιφέρειας Στερεάς Ελλάδας, Αν. Προϊσταμένη κα Δ. Θανασούρα, email: d.thanasoura@pste.gov.gr;
- ΕΥΔ Ε.Π. Περιφέρειας Πελοποννήσου, Προϊστάμενος κ. Α. Ψαράκης, email: apsarakis@mou.gr;
- Διεύθυνση Αναπτυξιακού Προγραμματισμού Περιφέρειας Ιόνιων Νησιών, Διευθυντής κ. Δ. Καλούσης, email: kalousis@pin.gov.gr, Κ. Κυριάκη, email: k.kyriaki@pin.gov.gr;
- Διεύθυνση Αναπτυξιακού Προγραμματισμού Περιφέρειας Βορείου Αιγαίου, Αν. Προϊστάμενος κ. Ι. Καλατζής, email: i.kalatzis@pvaigaiou.gov.gr;
- Γενική Διεύθυνση Αναπτυξιακού Προγραμματισμού, Διεύθυνση Ανάπτυξης Περιφερειακής Οικονομίας και Εξωστρέφειας (ΔΑΠΟΕ), Γεν. Διευθύντρια - Συντονίστρια Στρατηγικής Έξυπνης Εξειδίκευσης Κρήτης κα Χρ. Δασκαλάκη, email: hdaskalaki@crete.gov.gr;
- Κέντρο Καινοτομίας Περιφέρειας Αττικής (ΚΕ.Κ.Π.Α.), Συντονιστής και Υπεύθυνος Έργου κ. Π. Ποδάρας, email: petros.podaras@innovationattica.gr;
- Ειδική Υπηρεσία Διαχείρισης της Περιφέρειας Ν. Αιγαίου, Προϊστάμενος ΕΥΔ ΠΝΑ κ. Α. Βουτσίνος, email: avoutsinos@mou.gr

Ειδικές Υπηρεσίες Διαχείρισης των Περιφερειακών Προγραμμάτων του ΕΣΠΑ 2021-2027

- Ειδική Υπηρεσία Διαχείρισης Προγράμματος «Ανατολική Μακεδονία, Θράκη», Προϊστάμενος κ. Π. Κουδουμάκης, email: pkoudoumakis@mou.gr
- Ειδική Υπηρεσία Διαχείρισης Προγράμματος «Κεντρική Μακεδονία», Προϊσταμένη κα Α. Ωραιοπούλου, email: loraiopoulou@mou.gr
- Ειδική Υπηρεσία Διαχείρισης Προγράμματος «Θεσσαλία», Προϊσταμένη κα Μ. Σαραφίδου, email: melpsara@mou.gr
- Ειδική Υπηρεσία Διαχείρισης Προγράμματος «Ηπείρος», Προϊσταμένη κα Ευγ. Παπανικολάου, email: evipapan@mou.gr
- Ειδική Υπηρεσία Διαχείρισης Προγράμματος «Δυτική Ελλάδα», Προϊσταμένη κα Ι.Φαναριώτου, email: ifanariotou@mou.gr
- Ειδική Υπηρεσία Διαχείρισης Προγράμματος «Δυτική Μακεδονία», Προϊστάμενος κ. Γ. Παπαδόπουλος, email: papagian@mou.gr
- Ειδική Υπηρεσία Διαχείρισης Προγράμματος «Στερεά Ελλάδα», Προϊστάμενος κ. Κ. Λέμας, email: klemas@mou.gr

- Ειδική Υπηρεσία Διαχείρισης Προγράμματος «Πελοπόννησος», Προϊστάμενος κ. Αντ. Ψαράκης, email: apsarakis@mou.gr
- Ειδική Υπηρεσία Διαχείρισης Προγράμματος «Ιόνια Νησιά», Προϊστάμενος, κ. Κ. Ασπιώτης, email: kaspiotis@mou.gr
- Ειδική Υπηρεσία Διαχείρισης Προγράμματος «Βόρειο Αιγαίο», Προϊστάμενος κ. Γ. Πλακωτάρης, email: plakotaris@mou.gr
- Ειδική Υπηρεσία Διαχείρισης Προγράμματος «Κρήτη», Προϊσταμένη κα Μ. Κασωτάκη, email: mkassotaki@mou.gr
- Ειδική Υπηρεσία Διαχείρισης Προγράμματος «Αττική», Προϊστάμενος κ. Δ. Δρόσης, email: ddrosis@mou.gr
- Ειδική Υπηρεσία Διαχείρισης Προγράμματος «Νότιο Αιγαίο», Προϊστάμενος κ. Αντ. Βουτσίνο, email: avoutsinos@mou.gr

Ειδικές Υπηρεσίες Διαχείρισης των Τομεακών Προγραμμάτων του ΕΣΠΑ 2021-2027

- Ειδική Υπηρεσία Διαχείρισης Προγράμματος «Ανταγωνιστικότητα», Προϊσταμένη κα Α. Φέτση, email: afetsi@mou.gr
- Ειδική Υπηρεσία Διαχείρισης Προγράμματος «Ανθρώπινο Δυναμικό και Κοινωνική Συνοχή», Προϊσταμένη κα Ανδρ. Μανώλη, email: manoli@mou.gr
- Ειδική Υπηρεσία Διαχείρισης Προγράμματος «Ψηφιακός Μετασχηματισμός», Προϊστάμενος κ. Ε. Γιαμπουράς, email: e.giampouras@madc.gr
- Ειδική Υπηρεσία Διαχείρισης Προγραμμάτων «Περιβάλλον και Κλιματική Αλλαγή» και «Πολιτική Προστασία», Προϊστάμενος κ. Ν. Μαμαλούγκας, email: n.mamalougas@mou.gr
- Ειδική Υπηρεσία Διαχείρισης Προγράμματος «Μεταφορές», Προϊστάμενος κ. Δ. Πάλλας, email: dpallas@mou.gr
- Διαχειριστική Αρχή Προγράμματος «Δίκαιη Αναπτυξιακή Μετάβαση», Προϊστάμενος κ. Β. Ντερτιλής, email: vdertilis@mou.gr
- Ειδική Υπηρεσία Διαχείρισης Προγράμματος «Αλιεία, Υδατοκαλλιέργεια και Θάλασσα», Προϊσταμένη κα Ε. Γιόκαλα, email: egiokala@mou.gr
- Ειδική Υπηρεσία INTERREG 2021-2027, Προϊσταμένη κα Μ. Νεζερίτη, email: mnezeriti@mou.gr
- Ειδική Υπηρεσία Διαχείρισης του Στρατηγικού Σχεδίου για την Κοινή Αγροτική Πολιτική, Προϊστάμενος κ. Ν. Μανέτας, email: nmanetas@mou.gr
- Ειδική Υπηρεσία Συντονισμού Ταμείου Ανάκαμψης, Προϊστάμενος κ. Ν. Μαντζούφας, email: rffagov@minfin.gr

